

մասնանշեղու ու անոնց կրկնութիւնը արդիւնէն մեր մղած պայքարին մէջ:

Հայրենասիրական ընթացքի մը հետեւած պիտի չըլլային եթէ մեզ միանային ուժգնօրէն նշանակելու համար արարքը կուսակցութեան մը որ հակառակորդ բայց այն ատենը գերազօր յեղ. կուսակցութեան մը գափնի ներքի խելու համար զայն տապալելը իրեն նուիրական պաշտօնը կը համարի, ու փոխանակ թուրքին դէմ կը դուռնու, իր զինքերը պատնէշին վրայ կուսուց հայ յեղափոխականներուն ուղղելով, կը փառայ ամեն ապրիտաներու պէս զանազան հետեւին խոցելով, պատնէշին վար գլխորդի. եթէ երբեք կը հաւատան — թերթ կարգալէ պըժգացողները — թէ անկարելի է որ Արդարութեան համար պայքարելու յաւակնող ազգ մը այսքան խոշոր Անարդարութիւն մը ու Ոճրագործութիւն մը հայ յեղափոխութեան անուրով հոգնաւորել յանդգնող կուսակցութեան իր զայրոյթը չը յայտնէ:

Է՛հ, իրենք թերթի ընթերցումը կը քամահրեն կոր:

Հայրենասիրական ընթացքի մը հետեւած պիտի չըլլային եթէ մեզ միանային ուժգնօրէն գիւտգործու համար կուսակցութեան մը որ կը յանդգնի, հայ յեղափոխութեան նուիրական անունով, Պուլկարիոյ հայ վաճառականներէն բռնի գրում պա. հանջելու հրապարակային աւաղակութիւնը գործել, ու անգէն հայ երիտասարդներ ծեծել մութին մէջ — ինչպէս վատերը կընեն — կէս դիշերէն վերջ, փողոցներու անկիւնը:

Է՛հ, իրենք թերթի ընթերցումը կը քամահրեն կոր:

Հայրենասիրական ընթացքի մը հետեւած պիտի չըլլային եթէ մեզ միանային ուժգնօրէն բողոքելու համար կուսակցութեան մը որ հայ յեղափոխութեան նուիրական անունը չհաղործել կը յանդգնի մեր ամերիկաբնակ գողթականութեանց օրինաւոր կազմակերպութիւնը արգիլելու, ու Հայ համաժողովներու գումարութիւնը խանդարելու համար:

Է՛հ, իրենք թերթի ընթերցումը կը քամահրեն կոր:

Ժողովուրդ մը, կըսէ Մօնթէսքէօ, ինքն իսկ է պատասխանատուն իր ազէկ կամ գէշ վիճակին. փոխանակ անտարբերութեան ու արհամարհանքի կամ զգուշանքի, եթէ մեր տարաբաղձ ժողովուրդը իր կորուսած կորովը վերադարձելով, հաստատման արդարաւորութեանց վերջանալուն հետապնդէր, հաւանաբար քանի մը անգամներ աւելորդ անհետացած պիտի ըլլային:

Այնքան զգուշօր է ուրեմն զգալ տարբերութիւնը որ կայ մեր միջեւ, ու անոնց գործը հետապնդելը:

Անկողմնակալ ոգւով մեզ քննադատել ուղղակի դէմ պիտի խոստովանին թէ անձերը երբեք մեզ չեն հետաքրքրել, ու իրողութիւններով, արարքներով միայն կը զգաւորեն, համարումով, գաղափարով կառաջնորդուին:

Տ. Իրնաւաւ

Յ. Գ. Քանի որ անձի ու գաղափարի վրայ խօսելու պատեհութիւնը կուսակցութեան յուսամ «Իրաւունք» համակրելի «Դէս ու Դէն»ը ներդրածով պիտի գտնուի որ այս աւելի իրեն հըրապարակաւ փոքր գիտողութիւն մը ընելու յաւակնում, քանի որ ինքն ալ իր կարգին մերթ կը նկատի իր քննադատութիւնները ներկայացնել այն պիտի ձեւով մը զոր մեր հակառակորդները կընեն: «Զէտափոխ» ու մանաւանդ «Տիկ զանգուածի» պէս ձեւերու գործածութիւնը «Դէս ու Դէն»ին համար այնքան աւելի անարժան ու զատապարտելի կը գտնուի, որքան ինք սովորական գրողներու քով գտնուի: Եւ անուամբ կորովով մը օժտւած ըլլալով, երբեք պէտք չունէր, իր քննադատութիւնները զգալի ընելու համար, անոր ասոր անձնականի դպրի:

Կարեկցութեան միայն արժանի են մեր այն հակառակորդները որոնք մեզ իրենց հոգեկան կացութենէն դատելով, կը կարծեն մեզմէ վրէժ լուծած ըլլալ: Ինչպէս, երբեք պէտք չունէր ինքն հրատարակութեանցը մէջ մեզ անձնապէս նախատելով: Անոնք եթէ աս ու անուանարկելու ներքնութեանց մէջ տարուբերել տարբեր բաներով քիչ մ'ալ զբաղած ըլլային, հաւանօրէն աւելորդ պիտի համարէին իրենց նախատիքներու տարբեր տեղանքներ այնպիսիներու վրայ որոնք կը կարծեն որ բաւական հաստատման են, ասոր անոր քրթմնջիւններուն պատճառաւ իրենց առաջադրած նպատակէն չեղելու համար:

Վախճան «Դէս ու Դէն»ը այս կէտը մոռցած ըլլալ. ինքը ազատ էր իրաւամբ զայրաւարու այն մարդոց դէմ որոնք տակաւին «Հոմոս» ու «Ճօն» պիւլը իրարմէ որոշապէս զանազանելու անկարող, ժողովուրդի մը առաջնորդները ըլլալու մարմնաշէն կը տառապին:

Սակայն «Դէս ու Դէն»ը կրնար իր զայրոյթը նուազ թէր ա թէր բառերով արտայայտել:

Տ. Է.

ՀԱՅՈՒՆ ԶԻՆ. ԱՐԺԱՆԻԲԸ

Պ. Լ. ար Գոնդէնսն մեր քարտուղար Ժան Լոնկի ուղղած է հետեւեալ նամակը, որը հրատարակելը մեզ համար բարեբաղդութիւն մը կը համարենք: Պ. ար Գոնդէնսն հայերը Պոլսոյ քարափներու վրային տարբեր տեղեր տեսաւ եւ որովհետեւ այս ուղեւորը ընկերային երեսփոխները գիտելու վարժ անձ մէ, միեւնոյն ատեն իր վկայութիւնը աւելի արժէքաւոր է «տարաք» հայուն չարակամ ու սրտապատիր առասպելը անհետելու համար:

ԲԱՐԻՉ, 5 Յունիս

Պարոն,

Ծնորակալութիւն կը յայտնեմ ձեր այն սիրալիր գնահատմանց նկատմամբ զոր իմ «Քրիստոնեաներ ու Միսլիմաններ» գրքիս վրայ ձեր Բրո Արմիսիա քաջարի թերթին մէջ բնութեւն ազնուամտութիւնը ունեցաւ: Այն դատը, որուն համար կը պայքարէք, արդար է, ինչ որ չնշանակելու, առաջ որ ստուգապէս յաղթանակելու սահմանում ըլլայ:

Հայերուն պաղով, ինձ կը թուի թէ

(*) Այս նամակը «Բրո Արմիսիա»-ի խմբագրութեան զրկած է Լ. Տր Գոնդէնսն, Ֆրանսացի ծագով ուղեւորը, որուն Քրիստոնեաներ ու Միսլիմաններ անունով հայասիրական հոյակապ երկարութեամբ ընդարձակօրէն պատեհութիւնը ունեցանք:

Իր. իր.

իրենց մասին եղած նախապաշարման մը անհետացումը օգտակար պիտի ըլլար: Սակայն կը լսենք սա բանին կրկնութիւն թէ հայերը, ամեն բանէ վերջ, «սարաֆ»ներու եւ վախառուներու բաւական քիչ շահաքրքրական ժողովուրդ մ'են, քաղաքներու անմաքուր արուարձաններուն մէջ դարաւոր աշխատութեամբ մը անբանացած: Տի. րոյ իօսքը այս է, բերին մէջն է այն ուղի, որին որ Արեւելէն Պոլսոյ քարափները միայն կը ճանչնայ: Ընդ մարտութիւնը սա է թէ, Հայերը ստուար մեծամասնութեամբ հողագործներէ բաղկացած ազգ մ'են, թէ իրենց գիւղերուն շրջակայքը, իսպն. բու կատարը դառած, իրենց գոյութիւնը — բանը չարժեքով, արտր վարելով ու ոչխարներու հօտը պահպանելով կանգնեն, թէ իրենց ցեղը կորովի եւ արտադրելու անդադար կը վերանորոգուի արգիլին չինջ լուսով, իրենց արիւնը իր ուժանայլաւ, ցօղեայ աշխատութեամբ: Ինչպէս, ըստ ընկերային գնահատմամբ հաստատուած իրողութեան մը, լսողութեւն վայրերու ընդ որ անդէտը կամ հողագործ ժողովուրդները, հայերը օժտուած են իր անկախութիւնը ռաւ առ ռաւ պաշտպանելու համար արդէ մը պահանջուած գիւղատնտեսային յատկութիւններով: Այսպէս, վերջին անգամ, թուրքերուն զալէն առաջ, իր գաղափարները հրապարակին հիմը կապուելէ ետք, գիւղացաւ ապրել Զէյթունի կարիճներուն մէջ:

Այսպէս է, կարծեմ, կէտ մը որուն վրայ արժան է պնդել, ոչ միայն կուրբուր ճշմարտութիւն մը լուսարանելու համար, այլ նաեւ այսպէսով կան հետանայ զրամ փոխ տուող տարաք հայուն առասպելը, յաճախ իրաւացի հակակրօնութեան մը պատճառ: Մնաց որ այս այսպէս ըսելիք առանց նախն ցնելու ցեղին, երբ ատիկը շերկայանայ, առեւտուրի եւ գործելու մէջ ցրցուած հիւսնայի ընդունակութիւնները, բայց այս արժանիքները ան աշխարհի ուրիշ մեծ ազդերու հետ կը բաժնէ:

Ընդունեցէք պարոն, Լ.Է.

Լ. ՏՐ ԳՈՆԴԵՆՍՆ

(Բրո Արմիսիա)

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄՆՏՈՒԿ
ՆԱԲՈՅՏԱԼ ԷԱՅ ՈՒՍՈՒՅՑԱԼՅԱՅ Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

Յօդ. — 1. Ուսումնական Որոհրդոյ առաջարկութեամբ եւ Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ որոշմամբ Օգնութեան Մատուց մը հաստատուած է կարօտեալ Հայ Ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց համար:

ՀԱՍՈՑԹԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

Յօդ. — 2. Այս օգնութեան Մատուցին առաջին զբաղակար իր կազմուելու համար Ուսումնական Որոհրդը զիւրեւ պիտի ընէ, Կ. Պոլսոյ գտնուող բոլոր Հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց եւ անոնցմէ պիտի խնդրէ զբաղակարն նուէր մը, միանուազ վըճարելի:

Յօդ. — 3. Օգնութեան Մատուցի հասոյթի տեւական աղբիւրներն են գլխաւորաբար. —

Ա. Օգնութեան Մատուցի Հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ պարբերաբար կազմակերպուելիք նուազանդէսի մը կամ թատերական ներկայացումն մը եւ կամ նմանօրինակ ձեռնարկներու արդիւնքը:

Բ. Իր քաջանշիւր ուսուցչական վկայագրէ յաւելուածական մէկ արծաթ մէճիտ:

Գ. Իւրաքանչիւր չըջանաւարտի վկայականէ մէկ արծաթ մէճիտ:

Դ. Իւրաքանչիւր գտագրքի վաւերացման առթիւ հեղինակներու կամ հրատարակչիներու կողմէ վճարելի երկու քուկէս արծաթ մէճիտ, առաջին ար-

պագրութեան համար, եւ հինգ արծաթ մէճիտ իւրաքանչիւր տպագրութեան համար:

Ե. Պատր'արքարանի Մատուցին վճարելի տարեկան նպաստի գումար մը, որչափ որ կը ներէ Պատրիարքարանի հիմնական վիճակը:

Յօդ. — 4. Օգնութեան մատուցի հասոյթի պատահական աղբիւրներն են գլխաւորաբար. —

Ա. Կտակեալ կամ նուիրեալ գումարներ:

Բ. Կտակեալ կամ նուիրեալ կալուածներու համար ժողովներու հասոյթներ:

Գ. Ի հարկին Կ. Պոլսոյ Հայ ուսուցչաց գիմում ըլլալով, կատարուելիք բացառիկ նուիրատուութեանց արդիւնքը:

Դ. Ուսուցչաց կեանքի ապահովագրութեան առթիւ, ապահովագրող ընկերութեան կողմէ ի նպաստ Օգնութեան Մատուցին վճարելի գումարներ:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. — 5. Աղբիւրն Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովը, կարօտեալ Հայ Ուսուցչաց Օգնութեան Մատուցի մատակարարութիւնը կը յանձնէ յատուկ Հոգաբարձութեան մը:

Յօդ. — 6. Այս Հոգաբարձութիւնը ընդ հովանաւորութեամբ Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հօր, կը բաղկանայ ինչ անդամներ որք կը նախորդին Աղբիւրն Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ, Ուսումնական եւ Տնտեսական խորհուրդներէ համաձայնութեամբ առաջարկուած անձներու վրայ:

Յօդ. — 7. Հոգաբարձութիւնն ունի Ատենապետ մը, Կեդր. Ատենապետ մը, Ատենապետի, Գանձապետ եւ Համարակալ մը:

Յօդ. — 8. Հոգաբարձութեան պաշտօնը հինգ տարի կը տեւէ եւ անդամները վերընորոգելի են: Եթէ այդ հինգ տարուան միջոցին անդամներէ մին վախճանի կամ հրաժարի, ատոր յաջորդը կը նորոգուի Գա-

ղաքական Ժողովին, Հոգաբարձութեան կողմէ առաջարկուած անձներու վրայ, եւ պաշտօնը կը տեւէ մինչեւ հինգամս չըջանին վերջը:

Յօդ. — 9. Հոգաբարձութիւնը կը զանձէ հասոյթները եւ կը վճարէ նպաստները:

Յօդ. — 10. Հոգաբարձութիւնը ամեն տարեկան իր մատակարարութեան հաշիւը եւ անտուկին վիճակը կը ներկայացնէ Աղբ. Վարչութեան ի վաւերացումն ըստ օրինի:

Նպաստի պայմաններ Յօդ. — 11. Երբ նպաստի Մատուցին հաշուին հաւաքուած գումարը (երեք հարիւր) 300 ոսկոյ հասնի, այն ատեն միայն Հոգաբարձութիւնը կ'սկսի նպաստ վճարել: Այդ երեք հարիւր ոսկին պիտի կազմէ Մատուցին անձնամթիւի զբաղակալը, որուն վրայ հետգնեալ պիտի աւելնայ նոր հասոյթներու 20 0/0 ը:

Յօդ. — 12. Անձնամթիւի զբաղակալին բոլոր հասոյթն եւ նոր հասոյթներու 80 0/0 ը (ութուտն առ հարիւր) պիտի կրնան յատկանալ նպատակներուն:

Յօդ. — 13. Հոգաբարձութիւնը անձնամթիւի զբաղակալը պիտի շահագործէ ապահովագրոյ միջոցներով:

Յօդ. — 14. Նպատակները ժամանակաւոր են եւ ժամանակաւոր նպաստ կը տրուի Կ. Պոլսոյ գտնուող այն կարօտ Հայ ուսուցչիներուն եւ ուսուցչուհիներուն, որոնք տասն տարի պաշտօն վարած են Հայ վարժարաններու մէջ:

Յօդ. — 15. Նոյնպէս ժամանակաւոր նպաստ կը տրուի տասն տարիէ պակաս պաշտօն վարած այն ուսուցչաց ու ուսուցչուհեաց, որոնք ոչ ատուական հիւանդութեամբ մը կը տառապին:

Յօդ. — 16. Օգնութեան Մատուցը կրնայ, ստիպողական պարագաներու մէջ, անտուկս գրամ փոխառ Հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց, անոնց անտուկաներէն թաղոյնի անտուկներուն քով ունեցած պահանջներն իբրեւ երաշխաւորութիւն ընդունել:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Քեօստէնտի 26 յունիս

Քաղաքս կը դառնայ երկու օրէ ի վեր կարեւոր դրոշմով. այսուհանգերձ հետաքրքրութիւնս եւ թղթակցական պարտաւորութիւնս լինելու համար ալ անտարբեր չի գտնուեցայ, որչափ կարելի էր քաղաքս եւ ուրիշ բաներ ուսումնասիրելու համար: Քեօստէնտի թիւրքերն սահմանադրութեն 21 քիլոմէթր աստիճան Օսմանլիքի մէջ յետան հասարակ ըստած չղթային ստորաւ փոքրիկ քաղաք մէ: փոքր մաս մը նոր եւ մեծ մասը հին գրութեամբ լինուած: Շատ հին քաղաք է. տակաւին թիւրքերն տիրապետութեան առաջին տարիներէ սկսեալ. օղը առողջ չուրը առեւ եւ հողը բերրի է: Թիւրքեր իրենք են հիմնած քաղաքս թէ քրիստոնեայք. այս մասին որոշ բան մը չկրցի հասկնալ. միայն սա համոզման վրայ հաստատ եմ. որ ինչպէս շատ տեղեր. թիւրքեր կը հաստատուին եւ հաստատուած են լեռնաձոր տեղեր, ուր ընդհանրապէս բնութիւնը կօղնէ գողնալու եւ կողոպտելու. երկրագործութեան սէր չունին անոնք. խիստ շատ քիչեր ատով կը գրադին. ըստ այսմ անբանաւոր չէ կարծիք, որ թիւրքական չըլլայ հիմը. կըսուի թէ երբեմն միայն 20-25 հազար տաճիկ բնակիչ ունի եղբւր քաղաքս. մինչդեռ այսօր Պուլկարիոյ անցնելէն ի վեր թիւրքեր իրենց տիրապետութեան հետ կորսնցուցած են եւ իրենց թիւը. վերջին մարդահամարին նայելով քաղաքս ունի 20, 155 բնակիչ: 12, 5377 պուլկար պաշտօնայք ալ ի միասին հաշուելով. միացածներն ալ ըստ թուոյ հիշայ, ձիական (գնչու) եւ տաճիկ ու ուրիշ ազգեր. ասոնց մէջ կը գտնուին երկու հայեր ալ եղբարք Գրիգորեան, թաղապետը եւ կը գրադին սրճագործութեամբ. ինձ անդեկութիւն տուող պաշտօնէին քով նշմարեցի որ գնչուները աւելի յարգի են քան թէ ասոճիկները եւ եթէ չեմ սխալիր թիւրքերը ձիականներու հետ խառն հաշուելով վերջնոցս անունով ալ արձանագրուած

ով. եւ օրինաւոր պարտաւորեալ անունով անոնց մէ:

Յօդ. 17. Նպաստի խնդրագրերը պէտք է ներկայացուին Օգնութեան Միասնի Հոգաբարձութեան: Այդ խնդրագրերուն կցուած ըլլալու են նպաստ խնդրող ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց ուսուցչական վկայագրերը եւ բարեք պաշտօնավարութեան գրաւոր եւ պաշտօնական վկայութիւնները:

Յօդ. 18. Հոգաբարձութիւնը այդ պաշտօնագրերը եւ ներկայացող ուսուցչին նախադրութիւնը քննելէ, եւ ի հարկին Ուսումնական Խորհրդոյ կարծիքը առնելէ յետոյ, կընդունի կամ էր մերժէ անոնց խնդրագրերը:

Յօդ. 19. Այն ուսուցիչները եւ ուսուցչուհիները որոնք Ուսումնական Խորհրդոյ որոշմամբ պաշտօնավարելու իրաւունքէն խալու գրկուած են, չի պիտի կրնան ու եւ նպաստ ստանալ Օգնութեան Միասնէն:

Յօդ. 20. Եթէ Օգնութեան Միասնի նիւթական միջոցները ներքին, Հոգաբարձութեանը, ուսումնական Խորհրդոյ հաւանութեամբ եւ Ազգ. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովոյ հաստատութեամբ, կրնայ ընդարձակել իր գործունէութեան չափերը:

Գաւառական Օգնութեան Սնտուկներ Յօդ. 21. Գաւառական Ազգային Վարչութիւններն ալ այս կանոնագրութեան արտագրութեանց համաձայն պիտի կրնան Օգնութեան Միասնի հաստատել յօդու իրենց գաւառական Հայ ուսուցչաց եւ ուսուցչուհեաց:

Ինչեւալ եւ վաւերացեալ ի քաղաքական Ժողովոյ Ազգային կեդրոնական Վարչութեան 13 Յունիս 1901, եւ հրամայեալ ի մէջ ի գործագրութիւն:

Ի Պատրիարքարանին ի 14 Յնս. ի 1901
Պ. Կ. Պուլսոյ
ՍԱՂԱԿԻՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

են բակիք չի պիտի ունենայի Քեօստէնտի պուլկարի թըքատեցութեան եթէ պատմական տեսակետով բան մը չը կորսնցնինք. լաւագոյն չի պիտի լինէր մարդահամարը ըստ ազգայնութեան եւ կրօնի միանգամայն ընել քան թէ միայն ըստ կրօնի:

Արհեստի կողմանէ նշանաւոր բան մը չունի Քեօստէնտի. Ժողովուրդը կը զբաղի ընդհանրապէս պարզ տրհանքերով, ինչպէս կօշկակարութեամբ, գինեպահութեամբ, հիւսնութեամբ եւ գերձակութեամբ:

Անուանի է պտղոյ կողմանէ. գրեթէ ամեն տեսակ պտուղ կ'արտադրէ եւ Պուլկարիոյ մրգատանը կրնայ համարուիլ. դժբաղդաբար փոխադրութեան գլխութիւններ չունենալուն, պտուղներն ալ ստակ մը չեն արժէր եւ Ժողովուրդ չը կրնար օգտուիլ: 3-5 վարունի այսօրուան օրս 10 փարայի կը ծախուի, մինչդեռ ի Սօֆիա հասը 10 15-20 փարայի կը վաճառուի:

Կառավարութիւնը քանիցս խորհած է մայրաքաղաքին հետ երկաթուղիով կապել եւ շինութեան ալ ձեռնարկուեցաւ երեք տարի յետոյ, ևս այն մէկ կողմէ դրամական տագնապը, միւս կողմանէ ալ թրքական քաղաքականութեան իրաւեցողի սոյն օգտակար ձեռնարկը:

Լաւ չօտեղ մը կապուած է, Ռատմիքի հետ եւ ոսկից ալ երկաթուղիով Սօֆիայի հետ կապուած է, բայց նորէն չը կրնար օգտուիլ. զի միօրեայ ճամբայ է եւ պատճառ դարձուելով կառքերու եւ երկաթուղիին մէջ կը լսկեն ու կը կորսնցնեն իրենց թարմութիւնը, համեալ հոգի:

Հանքային ջուրեր ալ շատ ունի. Ծծումբի եւ երկաթի, մանապէս բժշկիչներ կը ջատագովեն եւ կը յաճախարարեն այն ջուրերը շատ հիւանդաց, ու ասկէջ ալ չը կրնար օգտուիլ ոչ անգագին եւ ոչ օտարը միեւնոյն երթեւեկութեան դժուարութեանց պատճառաւ. եթէ երբէք մի օր երկաթուղիով կապուի երկրին միւս մասերուն հետ, մեծապէս պիտի կրնայ օգտուի քաղաքացին եւ յայտնի է, որ աւելի մաքուր բաղնիքներ ալ պիտի կրնան շինուիլ ի գոհունակութիւն երթեւեկողաց:

Այս վիճակին մէջ գովելի է, որ Քեօստէնտի քաղաքին իւր եւ վիճակին զաւակաց կրթութեան մեծ հոգ կը տանի, ունի մանկավարժական դպրոց մը, հինգ դասարանով երկուսն զպրոց մը եւ երեք նախակրթարան: Կառավարութիւնը մասամբ կ'օգնէ այս դպրոցներուն. ծախքին մեծ մասը սակայն Ժողովուրդին վրայ է. մինչեւ անցեալ տարի դպրոցականաց թիւը 2,500 ի կը հասնի եղբւր. տըրուած դպրոցական նորա նոր ծանր տրոց պատճառաւ ուսմանը ուսանողներէն թիւը այս տարի 1500 ի իջած է:

Պուլկար գեղացիին իսկ որ կաշիատի տըրվել, ուսանիլ ի վերջոյ պաշտօնեայ ըլլալու համար, միթէ կարելի է սպասել, որ արձեւաններ ալ յառաջանան ոչ միայն քաղաքին այլեւ բոլոր Պուլկարի մէջ:

Ինչո՞ք եղած է կարծես Պուլկարին քով պաշտօնեայ ըլլալ քիչ թէ շատ ամսական անունը. աղուորիկ մը հագուելու պատիւ— ու կըսպասուի տակաւին որ մեր մէջ արհեստը յառաջ պիտի երթայ. ծիծաղելի չէ՞ ասիկա:

Կուսակցական տեսակետով Սթամպուլիստ է Քեօստէնտիցին, կան Սթոյիլիսթ եւ Ռատուլիսթ. սակայն քիչ, այսուհանգերձ զարմանալի չէ, որ քաղաքագետը Ռատուլիսթ է:

Հիւանդ թեւեւ ամեն տեղ, ինչպէս հայն, միշտ կառավարութեան կողմը կը բռնեն. «Կիտէն էֆէնտի, կէլէն պէլիսթ», բայց այստեղ բացառութիւն կը կազմեն, գրեթէ Ռատուլիսթ ժողովս են. եւ եթէ չեմ սխալիր կը լիճակաւնէ աւելի քաղաքական կուսակցութեան պատճառաւ է, որ Պուլկարը լաւ աչօք չը նայիր հրեային, մանաւանդ երկու տարի ի վեր. վերջին իրարանցման մէջ ալ քաղաքական մաս կայ. Պուլկարն ուղած է միանգամ վախցնել հրեային, որ ներքին գործոց չի խառնուի եւ եթէ կարելի է մինչեւ իսկ հեռանայ այս տեղերէն. ո՞վ պիտի բռնէ անոնց տեղը. թէ հրեայ Պուլկար տղայ մը բռնած է եւ սինակօկան խոթած. կը լիճակաւն մոլորեցուցնէ օգտուիլ ուղղուի ծնած են այս դադափար. ըսել է երկու կողմէն ի զուր տեղը աչօք միւս տուած, բայց չեմ կարծեր որ այս ատելութիւնն ալ եւս վերջ ալ գտնէ, մերթ ընդ մերթ պիտի զարնուին այս երկու աղղղեր միմեանց հետ եւ տարակուս չկայ որ վերջ ի վերջոյ հրեայն պիտի տուժէ, այլուր պիտի փնտռէ կենաց սպասնութիւն, սակայն, ինչպէս վերը ըսի, զո՞վ գ'ենք անոնց տեղը, մարդիկ քիչ թէ շատ օգտակար են երկրին. ի հնունդ եւ թէ զարդիս անոնք կըրցած են որ եւ է կերպիւ ստակ աւելցնել եւ մեր նեղ աւուրց մէջ խոյն ալ մեղ, թէն շատ անգամ անխղճօրէն. քանի՞ քրիստոնեայ դիտցած է օգտուիլ նպաստաւոր պարագաներու եւ ո՞ր աստակ չէ, այսպէս չէ՞ Եւրոպայի մէջ Տգիտութիւնն է եւ չար նախանձը, որ զանոնք միգի ատելի կը ցուցնէ միշտ:

Եւ ո՞ր գէշութիւն ու պակասութիւն տգիտութեան եւ չար նախանձութեան արդիւնք չեն:

Ամօթ միայն որ լուսաւորեալ դարերու մէջ տեղի կուտենայ այսպիսի անհեթեթութիւններ այս ալ ազատակամ Սահմանադրական երկիրներու մէջ:

Այս տեղի Պուլկարը աւելի սիրով է բռն Յիկաններու հետ. զի ասոնք աւելի տրամադիր են ձուլման քան միւս ազգայնութիւնը. տաճիկաց կարեւորութիւն չեն տար եւ ասոնք ալ շատ միտք չունին այստեղ միալու. միշտ գաղթելու վրայ են եւ ինչո՞ք չգաղթեն: Սակեղոսիս մօտ է, եւ Հայ յաստան մօտ. բայց այդ տեղերէն ո՞ր պիտի երթան եթէ օրին մէկը անոնք ալ ազատին թուրքին լուծէն: Նա՛ գափա:

ՎԻՃԱԿԱՏՆՈՒԹԻՒՆ

Տօգրիչի Ազգ. վարժարանին ի նպաստ Յունիս 17 ին տեղի ունեցած վիճակահանութեամբ շահող թիւերու հետեւեալ ցանկը մեկ զրկուած է հրատարակութեան համար:

Թիւ	Թիւ	Թիւ	Թիւ
Տոնի	Առաւելայի	Տոնի	Առաւելայի
280	32	130	52
428	7	490	33
257	43	538	13
31	62	11	14
339	9	596	37
134	21	69	61
92	17	330	46
200	39	217	28
215	44	108	57
427	18	361	64
216	11	132	51
420	2	375	41
353	42	241	24
176	8	385	27
503	23	49	58

180	45	418	60
91	22	378	48
242	30	162	15
4	26	485	19
376	16	225	25
320	20	542	34
229	12	206	50
222	54	591	35
395	56	141	5
179	53	99	29
588	3	54	31
19	59	390	4
153	6	269	49
359	10	283	36
565	63	32	38
42	1	586	40
498	55	467	47

«ԻՐԱՆԻՆԻՔ»-Ի ՊԱՏԱՌ ԽԱՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամը չէ որ «Իրաւունք»-ի մէջ ապտակուած է այն ստաւակը, զոր «Ֆրայդբէրգ» աղքատին հացը գողցող» եւայն մակդիրներով որակած էինք: Հետեւաբար ամեն մարդ գիտէ թէ ով է ան. գիտցողներէն կրնան հասկնալ «ղու ասացեր»-ի ապուշ ծուղակին մէջ բռնուող Գէճերն ալ:

«Իրաւունք»-ի նախկին պատասխանատուի փետուրով զարդարուող ազուակեր թող գլխաւոր թէ մինք կը թքնեք. եւ այդ թուքով բաւականանալով չենք գիշանիք իրեն պէս քոստներով զբաղել աւելի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Քեօստէնտէի Ազգ. վարժարանի հարցաքննութիւնները աւարտած ըլլալով, անցեալ կիրակի օր պարգեւաբաշխութեան վայելուչ հանգէս մը տեղի ունեցած է, որուն ամեն կերպով մասնակցած են տեղւոյն թաղ. Խորհրդոյ անդամք. այսինքն թէ բնութեանց ներկայ գտնուած են եւ թէ հանգէսին. ու բանախօսութիւններով եւ յորհորհնորով ալ քաջաբերած են ուսուցիչները, աշակերտները ու ծնողները:

Քեօստէնտէի ազգայնոց ինչ ինչ առիթներու մէջ ցոյց տուած զգայնութիւնն ու գործունէութիւնը իսկական օրինակելի է Ռումանիոյ ուրիշ քաղաքներու հայերուն համար ալ:

«Պուլսոյ Պատրիարքարանի խառն ժողովը իր վերջին նիստին խորհրդակցութիւն կատարեց Պուլկարիոյ և Ռումանիոյ մէջ հոգեւոր համագործակցութեան մը հաստատելու խնդրոյ վրայ. կարդացուեցան Երեցեան Տ. Գէորգ եպիսկոպոսի և Նորատունկեան Գաբրիէլէֆ. ի պատրաստած տեղեկագիրը, ինչպէս նաեւ այս մասին Ստեփան փաշայի քննութեան արդիւնքը, որոնց եզրակացութիւնը նոյն ըլլալով, Ժողովը որոշեց յառաջիկայ նիստին մէջ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել:

«Այս եւելեան Մամուլ»-ի արտօնութիւնը իրատեղով մը փոխանցուած է հանգուցեալ Մատ

թէս էֆէնտի որդւոյն՝ Հրաւոր էֆ. Մամուրեանի տնտեսն:

—Տեղւոյ Ազգ. Կրկնու վար. ժարանի վիճակացոյցներու բաշխման հանգէսը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, կէս օրէն հոգ, ժամը 2ին, «Սանդրալ» սրահին մէջ:

—Տ. Ալիքսան Արքիեպիսոփ շաբաթ օր Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ յանկարծամահ եղած է սրտի հիւանդութեան հետեւանօք և հակառակ բժշկական ամեն ինքնաբերական հանգստեաց իր վերջին վայրկեաններուն մէջ, փափաք ունեցած է երկու տող զրելու իր զաւակաց. բայց յանկարծ ինքզինք կորսնցուցած է: Հանգուցեալը 20 տարիէ ի վեր Պատրիարքարանի մէջ բարտաւարութեան պաշտօն կը վարէր: Կը թողու տարի մը, երկու զաւակ և ծերունի մայր մը:

—Հայ—Հռոմէական Պատրիարքը յայտարարեւ թէ ասկէ վերջ ինքն ալ պիտի մտնէ Հայոց և Յունաց եկեղեցիները, Պաւլոս, բուր և Ֆէնէրի Պատրիարքարանները այցելելու սովոր: Բայց Մեծանշանի Ախպար հայ կաթողիկոսները կը հերքէ այս լուր: Մենք ուրախ պիտ ըլլայինք եթէ այս հերքումն ալ հերքուեր, եթէ ոչ պիտի բռնէր թէ Հայ—Հռոմէական շաբաթ Պատրիարքը Պապէն աւելի պապական է ու կը մնայ, քանի որ պապական նուիրակ Տ. Պոնէտ տի վերջերս այցելած է Հայոց եկեղեցին և հոն աղօթած:

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ԲՕԼ ԻԹԻԳԻՅԷ

ԹԻՒՐԻՔԻԱ

Մըսըր Խտիվի Ապպա չէլմի բաշա վէ զէվճէսի «Էլ—Մահրուս» վարօրը իլէ կէչէն ճումաներթէսի սապտէր Սթանպուլա եւ թիւուպ, Սուլթանն Կաթիւնը թարաֆրնտուն գարշըլանտը, վէ Տօլմապաշճէ սէրալըն իսկէլէսին տէն ֆայթօնա րաքիպէն Երտըլա կիտուպ, Սուլթանա սրզը ուպու տիլէթ իթմիլ վէ զիյաֆէթի մախսուէտէ պուլընմըլ տըր: Խտիվին վալիտէսի տախի Սթանպուլա պուլընմազլէ, Խտիվ ալիէսի իլէ պէրապէր պիւր վազըթ քէնտի Պէպէքտէրի սէրալընտա իւքեան իաճէք իմիլ:

—Սուլթանն իւլիւնճիւ գատը. նըն վէֆաթընտան տօլալը Սթանպուլ էլիլերինտէն մատտա իմքէրաթօլար վէ գրալար տախի թէլէկրաֆլարլէ Սուլթանա պէյանը թէլէսիֆ իթմիլէր տիւր:

Սթանպուլտան 8 թարիլի պիւր թէլէկրաֆըն վէրաիլի մուլիւմթա նազարէն, պուլտան ագտէլ էպ. րորայա գաշմըլ օլան Օսման բաշա Քահիվա նաւ վարօրլէ Սթան-

պուլա կէլմիլ օլուպ, թէմինաթ իսթիհասալ իթմէքսիլին գարայա չըգուպ իսթէմէտիկինտէն, Սուլթանն պիւր եսվէրի վէ քէնտի պիւր իւքսըմը վարօրա կիտէրէք պազը շարթար իւզէրինէ միւզէ. քէլէ իթմիլէր իսէտէ Ռսման բաշա իսթէտիկի թէմինաթը աւամադընտան, վարօրտան չըգուպազըն թէքրար Մըսըրա կիթմիլ տիւր:

—Խըտիվ Ապպա բաշա Կա. գընէն Զուլիքերիայա կիտէրէք վէ զէվճէսի Սթանպուլա գալաճագ ըմըլ:

—Գոսօվա վիլայէթինտէ գապ. թիլէ գօմանտանը ուլիւնսըլ հա. րաքէթլէրաէ պուլընտըլընտան տօլալը, Աւտարիա էլիլի Պապը Ալինին տըգգաթընը տալէթ իտէ. րէք պու կիպի հալլերին հիւքիւ. մէթէ մազարաթըլը օլապիլէճէկի. նի կէսթէմիլ վէ պիւր միւսապ գօմանտան թային օլընմադըն թէքլիֆ իթմիլ: Պապը Ալի մէ. սէլիլի թէտըլը իթմիլտէն սօն. րա, մէզքիւր գապիլիլէ գօմանտա. նը Սէհմէտ բաշայր ալ իթմիլ տիւր:

—Եւնան սինօրը ի. գէրինտէ պուլընտն թիւրք մուհաֆըլ ա. քէրլէրի մաալ ալամադըլարըն. տան տօլալը հիւքիւմէթ սանտը. զընը ճէպրէն ալուպ, ալաճալարը. նը ալմըլար: Սէլանիքտէ տախի աքէրլէր այլը մուսալէտէ պուլընմըլար, ֆազաթ պիւր շէլ ալամաթըլար տըր:

—Գարաապ սինօրը իւզէրին. տէ Արնափուլարըն ուլիւնսըլ հարէքէթլէրինի մէնն իթմէք պէ. հանէսի իլէ Պապը Ալինին օլ թա. րաֆա աքէր Կօլլամագ գարարը. նա Սթանպուլ Գարաապ մասա. հաթիկիւզարը գարշը կէլուպ, էկէր աքէր Կօլլանըլը իսէ օլ ճիվարտա էհալինին էքսէրիսի Գա. րաապըլը օլտըլընտան պէօլիւք ֆէ սատ գուհուր իտէպիլէճէկինի պիւր տիւրմիլ տիւր: Մալիւմ օլտըլը իւզրէ, ուլիւնսըլըլը մէնն իթմէք պէհանէսի իլէ Կօլլանըլան թիւրք աքէրի տաշա զիյաթէ ֆէսաճըլարը թէլիլի վէ ալէրի եարտըմ իտէր:

ՄԻԻԹԵՆԷՎԻԹԷ

Ալմանիանըն սապըգ վի. քէլա րէյիսի Բրէնս Նոնիլէ նակէհան վէֆաթ իթմիլ տիւր:

—Բաբա Ֆրանսուսըն Կէնի գա. նւնլարընը Աւետարանա մուզալիւր տտա իտէրէք, ումուս պիւր մէք. թուպլէ րահիպլէրէ գարէթի վէ տինտարըլը արթըրմազա թէլիլի իթմիլ տիւր:

—Ինկիլիթէրա մէճլիսի մէպու. սանը Կէնի Կաթըլաճագ հարապ վա. բօրարը իլիւն Կէնիտէն 5,306,500 լիւրա թախսիս իթմիլ:

—Մարօք հէյլէթի մուրախա սէսի Պէրլինտէ իմքէրաթօրտան հիւսնի գապուլ պուլաւսընտա,

Մարօքըլ պաշ մուրախա՝ Իքի տէվլէթ պէյնինտէ միւնասէպաթը տօլմանէնին տաշա զիյաթէ գա. վիլէշմէսի իլիւն Սուլթանն ար. զուսընը իմքէրաթօրա պէյան իթմիլ տիւր:

Մարօքըլ Մուրախասըն պէյան իթմիլի շու արզու, Ֆրանսըլար տա ֆէնա թէլէսի հաուրլ իտէճէք տիւր: զիւրա Մարօք Ֆրանսըլ միւլթէմիլքեաթընա հէմհուտուտ պուլընտըլընտան, վէ Ֆրանսըլա. րըն օրատա իւմիլէր պէսլէմէքտէ օլտըլարընտան, Ալմանիանըն Մա. րօք իլէ տօլմըլը Բարիլ հիւ. քիւմէթինէ խօշ կէօրիւնմէլէճէք տիւր:

—Մատրիտէ իլճէլէր վէ ժան տարմալար պէյնինտէ շէտիտ գալ կալար վուգու պուլմուշ տըր. գըլար վէ գատընլար շէհրին միւլթէտարըլըն տախի թաշա թուլթ մըլար: Ասքէր Եէթիշուպ գարը. շըլըլըն Կօնիւ ալմըլը:

—Սօն հաֆթա գարֆընտա Մ. Ամերիկատա 989 քիլի կիւնէշտէն վուրուլուշ վէ էօլմիւշ ալը:

ԹՐԱՆՍՎԱՆ

Սօն մուհարէպլէրտէն տօլալը Լօրտ Քիշնէրին րաթօրթը րէսմի կաղէթատա նէշը օլընտը: Գարտա Պօէր էհալի ինկիլիլ թապաալ պուլընմազլէ պէրապէր Պօէր շէ. թէլէրինէ նաֆաթ թէտարթ իթմէքտէ վէ քէզա ինկիլիլ ա. քէրլէրին պիւլթիւն հարէքէթինի Պօէրլէրէ պիւրիմէքտէ օլտըլընը Քիշնէր թէլէսիլէ Կալմագտա տըր:

—Ինկիլիլ հիւ. քիւմէթինին րէս մի իւննընա պինաէն, սօն տէօրթ ալ զարֆընտա պօէրլէրտէն էօլէն, Կարէլէնէն վէ Կէսիւր տիւլէնլէրին մըգտարը 8000 քիլիլէ պալիլ օլ. մուշ տըր: Քէզա Աֆրիգատա պուլընտն ինկիլիլ աքէրլէրին մըգտարը մէճմուսը 254,000 քի. շի օլուպ, պուլմարտան 14,000 խաթա տըր:

—Լօնտա կաղէթալարըն Կաղ. տըլընտ Կէօրէ, Պօէրլէր Մարէս. պուլիլ գապիլ իտուպ, չօգ էվէ. րի Կաղմըլար տըր:

—Պիւր թէլէկրաֆա պինաէն, Թրանսփալատ 13,000 Պօէրլէր գուէվէթլէրինի Կէնիտէն թէլըլ ու թանգիւմ իթմէքտէ իմիլէր:

—Ինկիլիլ հիւ. քիւմէթի Կէնի. տէն 10,000 աքէր Թրանսփալա Կօլլամըլ տըր:

ՉԻՆ

Չին իմքէրաթօրը՝ մէմուրլարը. նա խաֆի պիւր ֆէրման Կօլլա. յուպ, սէնէ խիթալընա գատար Քալ Ֆինկ Ֆուտան չըգմայաճա զընը պիւրիմիլ տիւր:

—«Սթանթարտ»ըն ալտըլը մա իւմաթա պինաէն, Քիւնիսի վիւլա. յէթինտէ Կաղմուրարտան հաուրլ

օլան սէլլէրտէն 4000 քիլի թէլէֆ օլմուշ տըր:

ՏԱՍԻԼԻԹԷ

Բուս խանէտանը իմքէրաթօրի ազալարընտան Գարտաթիլ տալ. րալը Բրէնս Ալէքսանտը Միխայիլ լօվիլին թէլիլի Պուլկար էհալի սինին էքսէրիսինէ մուհալի մէս. րուրիլէթ օլմուշ տըր: Չարշան. պա կիւնի կրանտիւք Ալէքսանտը մուլթազալ պիւր հարապ սէֆինէսի իլէ էվքընօկրատա քէօլիւն լիւմա. նընա չըգուպ, Ֆէլա. Բրէնս Ֆէր. տինանտ վէ Պուլկարիա հէյլէթի վիւքէլալը թարաֆընտան գապուլ օլընտըլար: Տիւն ճումաա կիւնի սաաթ 8 պուլուք րատտէլէրինտէ Բրէնս Ֆէրտինանտ վէ կրանտիւք Ալէքսանտը 4 ալլը պիւր ֆայլ թօնա րադիպէն, Կաթիւն, նա. զըլար, գօնսուլար վէ սալիլ պէվաթ տալիլ ֆայլթօնա սիւվար օլարագ, մուլթանթան պիւր ալար լէ շէհրիմիլին իպրահաճ աղա նաւ գաբուտան կիւնալ, օրատա էսկի գօմիլթէլէր վէ Կոնստանտինոպոլիս իսթիֆաարը խաթրտան սօնա պուլ կար քիլիսէսինէ կիթտիլէր: Քիլի սէնին այնը րուհանիտէն սօնա թէքրար մէզքիւր ալալլէ շէհրիմի. զին Կէնի ապէր գըլաալ մէյտա. նընա կիտուպ, Բիլատէ, սիւվարի վէ թօֆճը աքէրլէրին րէսմի կէ. չիսինի թէմաշա իթմիլէր: Կրան. տիւք Ալէքսանտը աքէրլէրին լա. յըզը իւզրէ թալիմիլ պուլընտ. լարընտան խօշնուտ գալարագ, Ֆէլա. Բրէնսիմիլի թէպրիք իթ. տիլէր: գըլալը տախի կէօղտէն կէլիլտիլէրտէն սօնա, թէքրար շէ հիլէ ալմէթ իտուպ, Բուս գօնսու. րոսհանէսինէ 10.15 տագիպա սա. քին օլտըգտան սօնա, իսքէլէյ ինէրէք րուս վարօրընտա թաալ իթմիլէր:

Պու կիւն Կ. Տ. Ալէքսանտը Մի խալիլօվիլին Պուրկարա միւլթէ. վէտճիհէն հարէքէթ իտէճէրլէրի մուգարէր տիւր:

Պուլկարիանըն շու կիւնիլտէ մաալ վէ թաֆաթիլ իլիւն օլան սըգընթընտա մախսուէն՝ Բուս հիւքիւմէթ պանգասընտան 8 մի. լիւն ֆրանք վէլիլմիլ տիւր:

ԳԷՈՐԳ ԳՈՒՅՈՒՍՃԵԱՆ ՌՈՒՍՃՈՒԳԼԸ

Հէր նէվ ֆայթօն, լանտ օլէ սա. յիւր արապալար ինչա ու թալիլի իլէ չօգ սէնլէրտէն պէրու միւլթէրլէրի. նի էզէր ճիլէթ խօշնուտ պրապըլ օլան Գ. Գուլուճեանըն աքիլիսին տէ ֆայթօնալ վէ ճա տալիլ Կէնա ու էտէվաթ հազըր սաթըրմագտա վէ Կաթըլմագտա տըր:

Իզթիլաալ օլան զաթլար մէրդու. մըն վառնատա Տէօրալի. նիւ ու շաաթ. տա քեալին նոմէրօ 1 միւլթէրլէրի. րաճաթ իթմիլ տիւրլէր:

Սալիլ շէհրիլէրտէն վէրլէն սր. բարիլէր տէրալ վէ սատըլանէ սու. լէթտէ իճրա օլընտըլար: